

PANEVĖŽIO JAUNIMO ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA
„APSKRITASIS STALAS“

Panevėžio miesto savivaldybės administracijai
Socialinių reikalų, sveikatos ir sporto komitetui
Švietimo, mokslo ir jaunimo reikalų komitetui
Savivaldybės jaunimo reikalų tarybai

2022-12-30 Nr. PAS (1.1.) - 152

REKOMENDACIJA DĖL PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO
PREVENCIJOS PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖJE

Panevėžio jaunimo organizacijų sąjunga „Apskritasis stalas“ (toliau - PAS) – būdama didžiausia skėtinė jaunimo organizacija Panevėžyje, kurios narėmis šiuo metu yra trylika jaunimo ar su jaunimu dirbančių organizacijų, siekia atkreipti Panevėžio miesto savivaldybės administracijos dėmesį Panevėžio mieste į psichotropinių medžiagų vartojimo prevencijos ir kontrolės vykdymą.

Įgyvendinant Panevėžio miesto savivaldybės neigiamų socialinių veiksnių prevencijos projektą „Kalbėk. Spręsk. Veik.“, kurio tikslas šviesti ir skatinti domėtis jaunimą emocinės sveikatos ir psichotropinių medžiagų prevencijos temomis. Projekto metu buvo organizuojamos diskusijos, pokalbiai su jaunimu priklausomybių ir emocinės sveikatos temomis. Pateikiame Panevėžio jaunimo ir jaunimo organizacijų (ir su jaunimu dirbančių organizacijų) pastabas ir siūlymus, siekdami užtikrinti tinkamą psichotropinių medžiagų prevencijos įgyvendinimą Panevėžio miesto savivaldybėje.

Problematika:

Narkotinių ir psichotropinių vaistų vartojimas be gydytojo paskyrimo yra aktuali visuomenės sveikatos problema Lietuvoje. Visuomenės sveikatos stiprinimas suteikia daugiau

PANEVĖŽIO JAUNIMO ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA „APSKRITASIS STALAS“

galimybių formuoti visuomenės sveikatos politiką, apimantis visus gyventojus, ne tik sergančius ar priklausančius didesnės rizikos susirgti grupėms. Emocinės ir fizinės sveikatos stiprinimas pirmiausia yra socialinis ir politinis uždavinys, o ne medicinos paslauga. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija yra itin svarbi, nes šios medžiagos sukelia tiek priklausomybę, tiek fizinės ir psichinės ligas, socialines problemas, padidina sužalojimų riziką. Mirčių, susijusių su keliomis psichotropinėmis medžiagomis, nuo receptinių opiatų (18,9 proc.) užfiksuota daugiau negu nuo kokaino (15,2 proc.), heroino (12,6 proc.) ir marihuanos (2,6 proc.)¹

Panevėžio miesto savivaldybėje didelis dėmesys skiriamas nepilnamečių sveikatos stiprinimui ir priežiūrai. Tai matoma Panevėžio miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuro veikloje, kur jaunimo sveikatos priežiūra yra vykdoma tik ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus ugdymo įstaigose.

Lietuvos Respublikos aktyviosios intervencijos sąvoka apibrėžiama kaip psichologinių, socialinių, pedagoginių pagalbos priemonių teikimas vaikams po to, kai nustatoma, kad jie vartoja psichoaktyvias medžiagas². Šia intervencija siekiama motyvuoti jaunas asmenis nevartoti ar visiškai atsisakyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, suteikti žinių apie psichotropinių medžiagų vartojimo keliamą žalą, ugdyti ir formuoti kritinį požiūrį į priklausomybes sukeliančių medžiagų vartojimą. Vertinimai rodo, kad aktyviosios intervencijos programos yra du kartus brangesnės nei bendrosios prevencijos, tačiau ekonomiškai efektyvesnės, nes daugiau asmenų atsisako psichotropinių medžiagų vartojimo nei taikant bendrosios prevencijos metodus.³

¹ PAAUGLIŲ IR JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ PSICHOTROPINIŲ VAISTŲ VARTOJIMAS IR JO RIZIKOS VEIKSNIAI, Vilniaus universitetas (2022 m.)

² ANKSTYVOJI INTERVENCIJA DĖL PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO LIETUVOS BENDROJO UGDYMO MOKYKLOSE, Higienos institutas (2017 m.)

³ Stanis JJ, Andersen SL. REDUCING SUBSTANCE USE DURING ADOLESCENCE: A TRANSLATIONAL FRAMEWORK FOR PREVENTION. PSYCHOPHARMACOLOGY (2014 m.)

PANEVĖŽIO JAUNIMO ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA
„APSKRITASIS STALAS“

Aktyvioji intervencija taikoma, kai nepilnametis asmuo eksperimentuoja psichoaktyviomis medžiagomis – tai įspėjimas, kad jam reikia pagalbos formuojant atsakingą požiūrį į minėtų medžiagų vartojimą. Ankstyvosios intervencijos programa yra pagrįsta nuostata, kad, pastebėjus psichoaktyvias medžiagas vartojantį asmenį, svarbu laiku reaguoti. Pagrindiniai programos principai: apie psichotropinių medžiagų žalą supažindinti nesmerkiančiu, nemoralizuojančiu, negąsdinančiu požiūriu; naudoti interaktyvius metodus bendraamžių grupėje, randant atsakymus į kylančius klausimus ir motyvacijos stiprinimu. Ši praktika paremta daugiakomponenčiu veiksmingumu.⁴

Studentai iš aštuonių aukštojo mokslo mokymosi įstaigų, 22 proc. tiriamų 18-33 m. jaunuolių vartoja narkotinius ir (ar) psichotropinius vaistus be gydytojo paskyrimo. Statistiškai, reikšmingai daugiau narkotinius ir (ar) psichoaktyvius vaistus be gydytojo paskyrimo vartojusių asmenų nurodė stresą patiriantys dažnai (85,5 proc.) nei niekada narkotinių ir psichotropinių vaistų be gydytojo paskyrimo nevartoję asmenys. Tai atskleidžia, jog yra tiesioginė koreliacija tarp psichotropinių medžiagų vartojimo ir emocinės sveikatos sunkumų.

Europoje aktyvioji intervencija yra plačiai taikoma psichotropinių medžiagų vartojimo prevencijos praktika. Norvegijoje aktyvioji intervencija užima vietą tarp prevencijos ir gydymo, o tai reiškia, kad tikslinė grupė yra ne tik vaikai ir jauni žmonės, bet ir kitos amžiaus grupės. Šiuo metu savivaldybėje teikiamos paslaugos neatliepia realių jaunimo poreikių. Prevencinės priemonės taikomos tik mokyklinio amžiaus vaikams, tačiau nėra sprendžiama jaunimo psichotropinių medžiagų vartojimo ir emocinės sveikatos stigmatizavimo problematika. Skatiname prevencines priemones taikyti ne tik nepilnamečiams, bet ir visam jaunimui.

⁴ PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO PIRMINĖ PREVENCIJA, veiksmingos prevencijos gairės, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (2020 m.)

PANEVĖŽIO JAUNIMO ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA
„APSKRITASIS STALAS“

Rekomendacijos:

- Plėsti psichotropinių medžiagų prevencinių programų pasiekiamumą kiekvienam miesto gyventojui;
- Sustiprinti neigiamas visuomenės ir atskirų tikslinių grupių nuostatas dėl narkotinių ir psichotropinių vaistų be gydytojo paskyrimo vartojimo;
- Diegti aktyviosios intervencijos prevencinę metodiką visoms amžiaus grupėms, sudaryti parankias sąlygas jos įgyvendinimui.

Nerimą kelia jaunimo psichikos sveikatos rodikliai ir paslaugų kokybė. Atkreipiame dėmesį, kad pagal bendrus vaikų gerovės vertinimo rezultatus Lietuva užima tik 33-iają vietą iš 38-ių šalių, o pagal gerą psichikos sveikatą užima tik 36-ąją vietą. 2018 m. atlikti tyrimai atskleidžia, jog Lietuvoje penkiolikmečiai patiria daug skirtingų emocinių, psichologinių bei socialinių dirgiklių. Didelė dalis jaunuolių jaučia įtampą, spaudimą mokykloje bei kitus dirgiklius. Tik 24 proc. merginų ir 44 proc. vaikinų savo psichinę sveikatą vertina labai gerai.⁵ Psichologinė pagalba yra stigmatizuojama, o psichinės sveikatos raštingumas išlieka žemas. Tai didina jaunu žmonių pažeidžiamumą žalingų įpročių, socialinio atsparumo problemomis, o tai daro neigiamą įtaką tolesnei jaunuolių raidai bei gali sukelti negrįžtamą žalą jų sveikatai ar net gyvybei. Net 75 proc. anksčiau minėtam tyrime dalyvavusių studentų nežino, kad gali kreiptis nemokamos pagalbos, o tai atskleidžia neveiksnų jaunimo informavimą apie prevencines programas, nemokamos ir nemedikamentinės psichologinės pagalbos gavimo būdus ir galimybes.⁶

Rekomendacijos:

⁵ PAAUGLIŲ SVEIKATA IR SAVIJAUTA LIETUVOJE; sudaryta pagal PSO, 2020

⁶ LIETUVOS UNIVERSITETŲ STUDENTŲ NUOSTATOS DĖL NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ VAISTŲ VARTOJIMO BE GYDYTOJO PASKYRIMO, Vilniaus universitetas (2021 m.)

PANEVĖŽIO JAUNIMO ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA
„APSKRITASIS STALAS“

- Siekiant įgyvendinti efektyvią visuomenės sveikatos politiką, stiprinti jaunų asmenų psichikos sveikatos raštingumą;
- Sukurti komunikacijos platformą, kurioje jaunas žmogus galėtų gauti informaciją apie prieinamus emocinės pagalbos centrus, galimybes, pavyzdžiui prieinama informacija, kaip psichikos sveikatos centrui yra priskirti ir kaip gali gauti nemokamą emocinę pagalbą;
- Teikti reikiamą nemokamą psichologinę pagalbą, siekiant padidinti jų psichologinį atsparumą;
- Stiprinti jaunimo organizacijų bei su jaunimu dirbančių organizacijų kompetencijas ir advokaciją jaunimo psichikos sveikatos srityje.

Prezidentė

Gabrielė Kučytė